

ДИДАКТИЧЕСКИТЕ ТЕСТОВЕ – ВАРИАНТ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО МУЗИКАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Нина Начева-Маркова

Глобализацията на съвременното общество изисква от образованието все повече изследователски и прагматични модели на преподаване и оценка, имащи за цел придобиване на професионални знания, умения и компетенции. В динамично променящите се условия трябва да се компилират най-новите за момента технологии и прийоми, приложени обаче към старите, традиционни концепции. Един такъв метод, който няма достатъчно традиции у нас, но се налага във всички сфери е **тестологията**.

Целта на настоящата разработка е да се разкрие значението и ефективността на дидактическите тестове като средство за оценяване на знанията и уменията на студентите, като иновационен подход в областта на професионалното музикално образование. Да се изяснят по-подробно неговите предимства за оптимизиране на съвременния учебен процес. Направен е анализ на някои насоки на приложение на тестологията при обучението по Елементарна теория на музиката. Разкрити са аспекти за бъдещото ѝ развитие. Представени са идеи за въвеждане на тестологията в цикъла от музикално-теоретични дисциплини.

Същност на дидактическия метод – изяснен накратко: Понятието *тест* е многозначно – с него се изразява проверка, изпитване, метод в педагогиката и психологията, в медицината, спорта и други области. В образованието с термина тест се обозначава метод за проверка, изпитване, измерване на знанията, уменията, интелигентността или способностите на проверявания чрез тестове. Всеки тест се състои от серия разнообразни въпроси, които се разработват върху строга научна основа.

Изискванията, с които са съобразени въпросите и задачите, са те да обхващат учебното съдържание по съответната дисциплина, да имат конкретна и научнообразователна цел и да бъдат прилагани като система. Проблемите се формулират точно, ясно и кратко – безупречни от езикова, стилистична и съдържателна гледна точка.

Разработването им да съответства на степента и нивото на познания на тестваните лица. Алтернативните отговори трябва да бъдат хомогенни, така че неправилните отговори да „приличат“ на правилните.

Разнообразието от варианти на дидактически тестове, които могат да се прилагат в обучението в настоящия момент е голямо: *писмени тестове; компютърни тестове; алтернативни; въпроси с няколко предварително зададени варианта на отговор; въпроси с вариантно подреждане и съпоставяне; дидактически тестове с въпроси за свободен отговор; въпроси и есе отговори.*

Според наличието на отговори се различават два типа тестови задачи:

- *задачи с открити отговори* (отговорите отсъстват);
- *задачи със закрити отговори* (имат отговори, от които само един е верен).

Резултатите се оценяват числово и се сравняват с предварително създадените норми. Провеждат се при спазване на определени условия.

Дидактическите тестове изпълняват редица важни функции в учебния процес: гносеологическа, регулираща, селективна, стимулираща. Те служат като основа за сравняване на постиженията на отделен индивид и групи, както и за установяване на затрудненията при овладяване на учебния материал.

Тестологията има древна история. Първото подобие на тест, което се появява в практически план през 1845 г., е свързано с името на американеца Ман и с образователната система. Ман предлага план за обективно изпитване, прототип на тестовото. Много спорове и дискусии се водят още от зората на създаването на тестовите и използването им в обучението. Едва ли има друг метод, по който да има толкова противоречиви становища. По-късно, в края на XIX в., английският учен Г. Фишер разработва този метод, усъвършенства го, с цел да бъде неразделна част от учебно-образователния процес. Върху неговото развитие са работили и продължават да работят много учени от различни страни.

Създаването и използването на дидактически тестове у нас също има свои традиции. Най-големи заслуги в тази насока имат Димитър Кацаров и Генчо Пиръов. През 1976 г. Енчо Герганов пос-

тавя основите на една българска школа в областта на дидактическата тестология. През 1988 г. се основава Научноизследователска лаборатория по педагогическа диагностика, която под ръководството на Георги Бишков провежда оценъчно-диагностични изследвания в условията на новото учебно съдържание.

Днес дидактическите тестове намират реализация в обучението по български език, история, география, математика, биология, чуждоезиково обучение, физика, информатика, философия, природни науки и екология, музика и др. Тестовите задачи и упражнения по музика в системата на общообразователното училище се въвеждат сравнително по-късно – 2005 г. Те съдържат въпроси, свързани с овладяване на теоретични знания за музикалното изкуство; с произведения за слушане; и въпроси без музикални примери за слушане. Въведена е скала за оценяване на знанията. Чрез дидактическите тестове по музика се определя входящото ниво, осъществява се проверка и контрол на усвоеното учебно съдържание и се отчита изходящото равнище в края на периода на обучение. Основна цел на тестовите задачи е проверка, оценка и самооценка на придобитите знания и степента на овладяване на учебното съдържание.

В областта на професионалното музикално възпитание този метод първоначално присъства под формата на слухови тестове: отгатване на единични интервали (мелодични, хармонични); определяне на последования от два интервала; слухово различаване разновидностите на мажор и минор; на старинните ладове; определяне на акорди и видове; на обръщения на тризвучия и четиризвучия и др.

През 1987 г. Пенка Минчева и Пенка Попова въвеждат тестологията с цел овладяване на елементите на музикалната изразност. Първото по рода си пособие е „Елементарна теория на музиката. Задачи и упражнения”. В него са използвани актуални, активни образователни методи и технологии, чиято цел е системен контрол и оценка на цялостния процес на преподаване и учене, от гледна точка на спецификата на теория за музикалните елементи. Целта на теоретичните въпроси е обучаваните активно да усвоят и затвърдят знанията си в областта на тази фундаментална, теоретична дисциплина, да се развива самостоятелно мислене и умение за практическо приложение на изразните елементи. Съдържанието е систематизирано

в десет теми, които покриват основния тематичен материал по Теория на музикалните елементи. Впечатление прави, че много от формулировките за основните понятия са актуализирани. Въведени са нови дефиниции, понятия и категории. Илюстрирани са съвременни композиционни похвати. Чрез разсъждения и самостоятелна преценка, студентите сами достигат до определени изводи и констатации. Теоретичните въпроси са последвани от отговори, а практическите упражнения и задачи са с открити отговори. Всички те са предназначени за работа в клас и за самостоятелна подготовка. Използвани са много нотни примери. Задачите и упражненията намират дълготрайна практическа реализация в учебния процес и дават добри резултати в професионалната подготовка на студентите.

Пособието „Теория на музикалните елементи – тестове, – забавни задачи” от Дора Славчева и Донка Райчева е издадено през 2006 г. То е предназначено за студенти, които професионално се занимават с музика. В него са обособени две части: теоретична – „Теория на музикалните елементи” и практическа – „Тестове по теория на музикалните елементи, забавни задачи”. Изложената теоретична информация се базира на основата на класическата музика и равномерно-темперирания строй, но с допълнително определени уговорки – може да се прилага при изучаване на българската фолклорна музика и стиловете музика, развили се през XX век. Материалът включва 16 теми. Във втората част са предложени серии от разнообразни задачи, систематизирани също в 16 теста. Те не са разпределени тематично, а обхващат въпроси от цялото учебно съдържание, т.е. тяхното решаване се осъществява след овладяване на предвидената теория. Чрез тях се извършва проверка – до каква степен е научена теорията, изработват се теоретични умения за прилагане в практиката. „Въпросите във всеки тест изискват елементите на музикалната изразност да се дефинират, характеризират, да се обясняват видове и разновидности, да се обосноват прилики и разлики. Едновременно с това се изисква да се записват и определят интервали, гами, акорди, абривиатури, мелизми, размери, ноти на различни ключове” [9, с. 2]. Определено е времето за работа с отделните тестове – 40–45 минути. „Допълнението „Забавно с теорията на музикалните елементи” е нестандартен поглед към изключително

важните и сериозни неща, каквито са музикалните елементи” [9, с. 2]. Тестовите и задачите са с открити отговори.

За начална практическа подготовка по елементарна теория на музиката е предназначено издаденото през 2007 г. пособие „Тестове по елементарна теория на музиката” от Нина Начева. Тяхната насоченост е по-широкообхватна: освен за начална професионална музикална подготовка, могат да се използват при обучение на детските и началните учители, изучаващи теория на музиката. Съобразени са със съвременните изисквания, отнасящи се до обучението на бъдещите педагози. В помагалото, на базата на придобитите теоретични знания, се осъществява практическо приложение на музикалната теория. Съдържанието е систематизирано в два раздела: по теми – покриващи учебната програма и комбинирани тестови задачи и упражнения – свързани с целия учебен материал. Първият раздел включва седем теми, а вторият – десет комбинирани теста. Поместени са и съответните им отговори, които разкриват възможност за своевременна проверка. Целта е обучаваните да се подготвят за самостоятелно мислене и адекватно ползване на съвременната нотописна система – записване височината, времетраенето, силата, тембъра на тоновете; осмисляне закономерностите на организацията им в ладове, тоналности, гами и техните разновидности; организацията им в интервали, акорди и ползването на различни нотни ключове, което се оказва нелек проблем. Владенето на елементите на музикалната изразност, при съвременната нотописна система е от съществено значение за практическа реализация на обучаваните в образователната сфера.

В резултат от търсене на разнообразни форми на работа, създаване на атмосфера на максимална активност и комуникативност в учебния процес, в която да се прояви творческа ангажираност, през 2007 г. е създадена „тестова книжка” по Теория на музикалните елементи от Росица Дюлгерова-Пръвчева. Пособието съдържа три части: „Теория на музикалните елементи. Тестови въпроси и задачи”, „Теория на музикалните елементи. Тестове” и „Теория на музикалните елементи. Музикални примери към слуховите задачи и тестове” – CD. Предназначено е за системата на професионалното музикално-слухово развитие, има практическа насоченост и отразява различни

аспекти на дисциплината Теория на музикалните елементи. Проблематиката е конкретизирана и представена актуално. Тя провокира аналитичност и гъвкаво музикално мислене. Подбрани са теоретични въпроси, практически слухови и творчески задачи, в съответствие с тестовата специфика. Направени са препоръки за ползване на пособието. Посочен е ефектът от правилното решаване на задачите.

„Теория на музикалните елементи. Тестови въпроси и задачи” – първа част – съдържа теоретични въпроси и практически задачи, насочени към 15 обобщени теми от Общата теория на музиката и една допълнителна част, в която са поместени 5 приложения. Най-голям е дялът на музикално-терминологичният речник. Включени са нови абривиатури.

„Тестове по Теория на музикалните елементи” – втора част – обособени са в следните раздели:

„ – тестове, които съдържат теоретични въпроси, практически и слухови задачи,

– тестове, които съдържат теоретични въпроси и практически задачи,

– тестове, които съдържат практически и слухови задачи,

– тестове, които съдържат практически и творчески задачи,

– тестове, които съдържат слухови и творчески задачи” [3, с. 3].

Музикалните примери към слуховите задачи са записани на CD, което създава и предлага удобство при самостоятелна работа.

Това води до обобщението, че пособието предоставя условия за бърза и точна ориентация в сравнително нова обстановка, както и за развитие на творческа фантазия на учащите се. Тестовите въпроси и задачи по Теория на музиката са един оригинален метод за усвояване на сложната материя, свързана с професионалното музикално образование.

Внимание заслужават издадените през 2010 г. от Пенка Минчева и Красимира Филева „Задачи и упражнения по елементарна теория на музиката”, които се явяват като продължение на учебника по „Елементарна теория на музиката” от същия авторски колектив. Предназначени за обучение на бъдещите музикални педагози, те са обединени в осем теми. Пособието позволява да се осъзнае същественото и значимото във всяко от определенията за компонентите на

музикалната изразност. Подпомага осмислянето на всички основни теоретични закономерности. Голямото разнообразие на поместените задачи и упражнения цели трайно и сигурно овладяване на всички елементи на музикалната изразност. Пособието е структурирано в две части: Първата част – съдържа въпроси и задачи по тематичен план, чрез които задълбочено и подробно се осъзнават закономерностите, необходими за изучаване на музикално-теоретичните дисциплини. Във втората част – са поместени отговори на всички въпроси и задачи. Приложението на пособието „Задачи и упражнения по елементарна теория на музиката” в професионалното музикално възпитание доказва на практика своята актуалност и ефективност. То дава много добри резултати при теоретичната музикална подготовка на студентите.

Чрез дидактическите тестове, прилагани в обучението по Теория на музиката, се установява индивидуалния статус на отделно тестваната личност или тестваната група в сравнение с постиженията на други учащи се и се констатира нивото на постигане на целите и задачите на методическата система, по отношение на съответния етап на усвояване на знания и умения. В светлината на съвременното схващане за дидактическите тестове за учебни цели сте се разделят на отделни стъпки по сложност, постигането на които се конструира по подходящ начин. Този педагогически метод се прилага с цел оптимизиране на професионалната подготовка и постигане на една по-висока обективност на методите за проверка и оценка на знанията.

Перспектива за приложение на компютърните дидактически тестове се открива в електронния вариант на проекта „Задачи и упражнения по методика на обучението по солфеж” от Нина Начева (под печат в Университетско издателство на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”). Създаден в резултат на търсене на нови подходи, той е възможност за преосмисляне и актуализиране на традиционните модели в педагогическата практика. Предложени са тестови въпроси и задачи, чрез които се овладяват теоретичните знания в областта на солфежната методика, осъзнават се подходите и технологиите, чрез които дисциплината Солфеж осъществява своите цели и задачи. Придобиват се практически умения. Съдържанието е изложено в два раздела: „Задачи и упражнения по тематичен план” и „Комбини-

рани задачи и упражнения”. Работата с материала предвижда индивидуални и групови занимания в клас или при самостоятелна подготовка, извън учебния час. Към съответните задачи са предложени отговори за проверка. Проектът предоставя възможност за провеждането му чрез хартиен носител, с помощта на аудиовизуални средства или чрез компютри. Този подход провокира интерес към учебната дисциплина, гаранция е за оптимизиране на професионалното музикално образование.

В резултат на направения анализ са обобщени параметрите на приложение на дидактическите тестове. Това позволява да се извърши систематизация на техните предимства и недостатъци в обучението по Теория на музиката и Методика на обучението по солфедж:

Таблица за предимства и недостатъци на дидактическите тестове в професионалното музикално образование

ПРЕДИМСТВА	НЕДОСТАТЪЦИ
1. Обективност при оценяване	1. Резултатите от един тест измерват степента на усвояване на определено учебно съдържание, включено в определена учебна дейност, без обаче да сочат причините за това
2. Положителна мотивация за осъществяване на учебната дейност чрез нов, интересен начин за общуване и систематизация на учебното съдържание	2. Чрез тестовете се извършва проверка на знанията, уменията, изследват се познавателните процеси и се диагностицират способностите на личността само в определена насока – не се обхваща личността като цяло
3. Предявява се строго определено изискване за валидност, надеждност и обективност	3. Чрез този дидактически метод не се измерва емоционално-волевото развитие на обучавания, особеностите на неговите мотиви и интереси

4. Възможност за индивидуална и групово оценка на теоретичните знания, в порядъка на тематична последователност на неговото усвояване	
5. Предлагане на интерактивни методи на обучение	
6. Изграждане на способност за наблюдение, анализ и синтез	
7. Преговор на материала	
8. Самостоятелна работа	
9. Своевременна проверка и корекция на допуснатите грешки	
10. Статистическа обработка на резултатите и др.	
11. Сравняване на постиженията	

Всичко изложено дотук потвърждава становището, че дидактическите тестове са вариант за оптимизиране на професионалната музикална подготовка.

Много са факторите, влияещи при избора на метод за оценяване по различните теоретико-практически дисциплини. Възможностите, които предоставят в това отношение дидактическите тестове в професионалното музикално обучение са иновационни педагогически модели и насоки. Чрез тях се осъществява интегриране на средното с висшето образование, които трябва да намерят място в нашата образователна практика.

Заключение – обобщение:

1. Въвеждането на този научен метод в обучението на бъдещите музикални педагози все още няма необходимата реализация. Той трябва да навлезе в обучението по други теоретични дисциплини: методика на музикалното възпитание, история на музиката, музикален фолклор, хорознание, инструментознание. Чрез използване на съвременни технологии и методи на обучение, ще се оптимизира и модернизира обучението в сферата на висшето образование, ще се повишава неговата ефективност, в резултат на постоянно нарастващата му роля през XXI в.

2. Огромните възможности, които предоставят компютрите, следва да намерят приложение в учебната работа при професионалното музикално образование. В последните години, електронните тестове се налагат като основен инструмент в различните научни области. Те са най-новото направление в съвременната технология. Компютърните тестове са един от основните компоненти в образованието, предлагащи технологии за дистанционно обучение, съдействащи за усъвършенстване на учебния процес. В бъдещето на електронните тестове има неограничена перспектива и те могат да се класифицират като феномен, който коренно ще промени традиционната концепция на образованието.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. *Бижков. Г.*, Теория и методика на дидактическите тестове. София: Просвета, 1992
2. *Бижков. Г., В. Краевски.* Методология и методи на педагогическите изследвания. София: Унив. изд. Св. Климент Охридски, 2002.
3. *Дюлгерова. Р.*, Теория на музикалните елементи: Тестове. С.: Изд. Нов български университет, 2007, № 1.
4. *Иванов. И.*, Педагогическа диагностика. Шумен: Унив. изд. Епископ Константин Преславски, 2006.
5. *Кръстева. А.* Аспекти на оценяване на знанията и уменията на студентите. Съвременни образователни технологии. В. Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2003.
6. *Минчева. П., П. Попова.* Елементарна теория на музиката. Задачи и упражнения. С.: Държ. изд. Музика, 1987.
7. *Минчева. П., Кр. Филева.* Задачи и упражнения по елементарна теория на музиката. Балканота, 2010.
8. *Начева. Н.* Тестове по елементарна теория на музиката. В. Търново: Унив. изд. Св. св. Кирил и Методий, 2007.
9. *Радев. П.*, Педагогика. Пловдив: Хермес, 2001.
10. *Славчева. Д., Д. Райчева.* Теория на музикалните елементи – тестове, забавни задачи. Пловдив, 2006.

„ДИДАКТИЧЕСКИТЕ ТЕСТОВЕ – ВАРИАНТ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНОТО МУЗИКАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ”

НИНА НАЧЕВА-МАРКОВА

Резюме

В настоящата разработка е разкрито значението и ефективността от приложение на дидактически тестове в професионалното музикално образование. Чрез анализ на съвременни пособия по Теория на музикалните елементи на П. Минчева, П. Попова, Кр. Филева, Д. Славчева, Д. Райчева, Р. Дюлгерова-Пръвчева и др., са изяснени някои аспекти на практическото им приложение. Констатиран са техните предимства и недостатъци.

Направен е опит за разкриване насоките на бъдещото им развитие:

– Необходимост от въвеждане на този научен метод в обучението по музикално-теоретичните дисциплини;

– Необходимост от създаване на компютърни тестове, които съдействат за усъвършенстване на учебния процес.

Ключови думи: дидактически тестове, иновационен подход, професионално музикално образователни, задачи с открити отговори, задачи със закрити отговори, елементарна теория на музиката, музикални елементи, практическа насоченост, тематичен план.

DIDACTIC TESTS – ABOUT OPTIMIZING PROFESSIONAL MUSIC EDUCATION

NINA IVANOVA MARKOVA-NACHEVA

Summary

This report reveals the importance and effectiveness of the use of didactic tests in professional music education. By analyzing contemporary manuals on Music theory elements by Mincheva, P., P. Popova, K. Fileva, D. Slavcheva Raycheva D., R. Dyulgerova-Pravchev etc., were clarified certain aspects of their practical application. Some advantages and disadvantages were established.

An attempt to detect future directions of development:

– Need to introduce this scientific method in teaching other music-theoretical subjects;

– Need to create a computer based tests, which help to improve the learning process.

Key words: teaching texts innovative transition, professional musical education tasks with open answers, problems with closed answers, elementary music theory, musical elements, practical, thematic plan.